

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

Bakalářská práce

Iva Čmelíková

Vracovské hody s věncem a káčerem – tradice a současnost

OLMOUC 2012

Vedoucí práce: Mgr. Jaromír Synek, Ph.D.

*Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
a použila jen uvedených pramenů a literatury.*

.....

Zde bych chtěla poděkovat Mgr. Jaromíru Synkovi, Ph.D., za odborné vedení práce. Také bych ráda poděkovala etnoložce Mgr. Markétě Lukešové za poskytování cenných rad a materiálových podkladů k práci.

Obsah

Úvod.....	5
1 Město Vracov.....	6
1.1 Historie města.....	6
1.2 Architektonické památky.....	8
1.3 Lidový oděv ve Vracově.....	9
1.4 Nářečí.....	9
1.5 Lidová kultura města.....	9
2 Hody.....	11
2.1 Typy hodů a doba jejich slavení.....	11
2.2 Hody ve Vracově.....	12
2.2.1 Historie vracovských hodů.....	12
2.2.2 Stárkovská organizace.....	12
2.3 Období příprav na hody.....	13
2.3.1 Přípravy na hody ve městě.....	13
2.3.2 Přípravy na hody v rodině.....	13
2.4 Oděv účastníků hodů.....	14
2.5 Průběh jednotlivých hodových dnů.....	17
2.5.1 Zvaní na hody.....	17
2. 5. 2 Čtvrtek.....	18
2.5.3 Pátek.....	18
2.5.4 Sobota.....	19
2.5.5 Neděle.....	25
Závěr.....	29
Prameny a literatura.....	30
Seznam příloh.....	32
Přílohy	
Anotace	

Úvod

Pocházím z malého města Bzenec, které leží v těsné blízkosti Vracova. Od dětství mám velmi kladný vztah k lidovým tradicím a ráda se jich přímo účastním. Jsem členkou cimbálové muziky Prameň a souboru Vracovjan.

Slovácko je kraj známý především pěstováním vinné révy a také hojností lidových tradic, které se udržují i v současnosti. Těmito tradicemi se chci zabývat i ve své bakalářské práci. V roce 2011 jsem se stala mladou (svobodnou) stárkou na vracovských hodech a směla jsem se osobně podílet na přípravách a organizaci této slavnosti. Vracovských hodů se účastním již několik let jako cimbalistka, ale právě poznání zákulisí těchto obyčejů se stalo hlavním důvodem, který mne vedl k sepsání této práce.

Cílem práce je tedy shrnout dostupné poznatky, zaznamenat současnou podobu hodové tradice ve Vracově a tato fakta zařadit do širších kulturně společenských souvislostí. V práci bych chtěla podrobně popsat celkový průběh zvykosloví, zaznamenat zpívané písně a zúčastněným pozorováním odvodit, co tento obyčej znamená pro jeho přímé účastníky i ostatní obyvatele města. Samostatná publikace o vracovských hodech dosud nevznikla a má bakalářská práce by mohla v budoucnu posloužit k sepsání brožury zabývající se tímto tématem.

Tato práce se sestává ze dvou kapitol. V první kapitole bude nastíněna historie Vracova, kultura a lidové tradice tohoto města. Druhá kapitola se bude zabývat vymezením pojmu hody a dobou jejich slavení. Převážnou část práce věnuji charakteristice vracovských hodů, jejich historii a hlavně samotnému průběhu této slavnosti. V práci budu popisovat průběh zvykosloví v roce 2011. Součástí práce bude také fotodokumentace, která pomůže nastínit atmosféru této slavnosti.

Podstatným zdrojem informací k zpracování první kapitoly bude kniha historika Rudolfa Hurta *Dějiny města Vracova*. Dále budu čerpat z publikace *Vracov, průvodce městem* od autorky Marie Lačňákové. Obecné informace o hodech zpracuji z knihy *Hody s právem na Uherskohradištsku* etnografky Ludmily Tarcalové. Hlavním zdrojem informací bude mé zúčastněné pozorování a zkoumání této události. Využiji také rozhovorů s účastníky, organizátory a pamětníky tohoto obyčeje.

1 Město Vracov

1.1 Historie města

Vracov je malé město, které leží jihovýchodně od Kyjova. Tato osada byla osídlena již v pravěku, o čemž svědčí řada archeologických nálezů.¹

Osada Vracov původně patřila k bzeneckému panství. První písemné zmínky o tomto městě pochází z 13. století. V roce 1201 je Vracov uváděn jako knížecí trhová ves, tehdy ještě pod názvem Pracov. Roku 1268 (a to 16. září) vydal ve Vracově český král Přemysl Otakar II. listinu pro dolnorakouský benediktinský klášter v Melku.² V roce 1297 se připomíná jako sídlo královských úřadů, které byly později přeneseny do Bzence.³ Ve středu této obce byla vybudována tvrz, kde i v pozdějších dobách sídlil panský dvůr. Počátkem 13. století se zde rozvinulo pěstování vinné révy.⁴

V polovině 14. století byl Vracov osídlen novokřtělci tzv. habány.⁵ Usídlila se zde větev, která se lišila od původních novokřtělců mírnějšími sociálními a náboženskými názory. Pronajali si zde panský dvůr, za což platili penězi a nejrůznějšími potravinami. Jejich potomci po třicetileté válce konvertovali ke katolické víře.⁶

V roce 1518 byl Vracov povýšen na městys a v roce 1588 přešel do rukou pánů z Pruskova. Velkou ránu dostali vracovští obyvatelé při vpádech Bočkajů na Moravu. Část obyvatel byla pobita a někteří i odvezeni do Uher. Roku 1623 zde řádilo také turecké vojsko a o 19 let později pak Švédové. Roku 1663 poplenili celé Kyjovsko Tataři a válečné útrapy se zvyšovaly. Nemalou měrou k úbytku obyvatel přispěla také morová epidemie.⁷ Důsledkem zmíněných událostí velká část vracovských obyvatel vymřela. Do pustých obydlí se pak nastěhovali němečtí osadníci, kteří postupem doby do Vracova zcela asimilovali. Dodnes si však tuto kolonizaci připomínáme v řadě vracovských příjmení: Fridrich, Mívalt, Pres, Raiskub, Somr atd.⁸ Výsledkem splynutí povahových rysů starého domácího i nově příchozího obyvatelstva byla samorostlá vracovská povaha. Rudolf Hurt ji popisuje následovně:

¹ LAČŇÁKOVÁ, M.: Vracov. Průvodce městem. Brno 2001, s. 5.

² HURT, R.: Dějiny města Vracova. Brno 1969, s. 19.

³ LAČŇÁKOVÁ, M.: Vracov. Průvodce městem. Brno 2001, s. 5.

⁴ Dnešní ulice Sokolská, kde stojí sportovní hala „sokolovna“.

⁵ Dodnes se ve Vracově vypráví pověst o habánském kopci v místním lese Doubrava. „V lese mezi Vacenovicemi a Vracovem je Habánský kopec, o němž se říká, že když se na velký pátek v kostele zpívají pašije, tento kopec se otevře a odhalí velký habánský poklad.“

⁶ LAČŇÁKOVÁ, M.: Vracov. Průvodce městem. Brno 2001, s. 5.

⁷ Tamtéž, s. 6.

⁸ Tamtéž, s. 6.

„Zračily se v ní jak typické rysy německé, tak i moravsko-slovenské. Německá hrdost, pracovitost, poslušnost i šetrnost se snoubila s prudkostí a citovostí okolních Slováků. Většinou vracovských obyvatel byla vlastní jakási drsnost v jednání a nedůtklivost. Vracovjané se odlišili od svého okolí i tělesným vzhledem. Jej vyznačovala převážně vysoká postava světlých vlasů a modrých očí zocelená touhou a vytrvalou prací.“⁹

V roce 1769 vymřel rod Pruskovských po meči a panství zdědila sestra hraběte Pruskovského Arnoštka ze Salmu-Neubergu, která zde založila novou ulici, jež nese její jméno – Ernestov. Bzenecké panství vystřídala spousta majitelů, jedním z posledních byl hrabě Magnis.¹⁰

Počet obyvatel se značně zvýšil v 19. století, kdy měl Vracov téměř 4000 obyvatel. Největšího počtu obyvatel město dosáhlo v době nacistické okupace, kdy se sem přestěhovaly rodiny ze Sudet, které však toto město po válce opustily. Po druhé světové válce pak počet obyvatel klesl. Tragicky dopadli vracovští Cikáni a Židé, z nichž největší část zahynula v Osvětimi. Vracov byl osvobozen Rudou armádou dne 18. dubna 1945.¹¹ Od 1. ledna 1967 byl Vracov po více než 700 letech povýšen na město.¹²

Město se dělí na několik částí s různými názvy např. Městečko, Osmek, Čaganov, Štíjava, Servíska, Ernestov.

1.2 Architektonické památky

Vracov je malebné městečko, které si stále uchovává svůj venkovský ráz. Krom folkloru, zemědělství a vína zde zaujímá své místo také několik významných historických staveb a památek.

Dominantou vracovského náměstí je kostel sv. Vavřince. Jedna z prvních zmínek o této stavbě pochází z roku 1274. O jeho založení se zasloužila královna Konstancie, manželka krále Přemysla Otakara I. Kostel neměl původně věž, ta byla přistavena až v roce 1684. Tato raně gotická stavba je jednou z nejstarších staveb v širokém okolí.¹³

Další budovou, na níž jsou místní právem hrdí a která k obrazu města neodmyslitelně patří, je vracovská radnice. Byla postavena v letech 1948 - 1950 podle plánu Jiřího Jeřábka.

⁹ HURT, R.: Dějiny města Vracova. Brno 1969, s. 63.

¹⁰ LAČŇÁKOVÁ, M.: Vracov. Průvodce městem. Brno 2001, s. 6.

¹¹ Tamtéž, s. 8.

¹² HURT, R.: Dějiny města Vracova. Brno 1969, s. 192.

¹³ Tamtéž, s. 124.

Typickým symbolem radnice je sgrafito, jež je dílem akademického malíře Rudolfa Gajdoše a představuje místní obyvatele v různých variantách kroje.¹⁴

V ulici zvané Baráky se pak nachází, pro tuto oblast typický, hliněný domek s tmavomodrou podrovnávkou, kde je možné navštívit místní muzeum. Zde je zřízena stálá expozice, která přibližuje život obyvatel v minulosti.

1.3 Lidový oděv ve Vracově

Specifická odlišnost Vracova se projevuje také v místním lidovém kroji. Vracovský kroj vznikl už koncem 17. století, kdy se na pustých gruntech usadili němečtí osadníci a přinesli s sebou nové zvyky.¹⁵

Prvním ikonografickým dokladem vracovského kroje je litografie autora Wilhelma Horna, kterou zhotovil v roce 1836 k příležitosti oslav korunovace Ferdinanda V. v brněnských Lužánkách. Na těchto obrazech zachytil manželský pár a svobodný pár ve sváteční variantě vracovského kroje. Při této příležitosti byl pořízen také podrobný popis tohoto lidového oděvu, jež zdokumentoval úředník Jiří Demscher. Tento spis byl datován 14. června 1836 ve Bzenci.¹⁶

Další popis vracovského kroje provedl v letech 1889 Josef Klvaňa. Vracovský kroj zařadil jako samostatný typ do skupiny krojů podhoráckých¹⁷. „*Je odlišný od všech ostatních krojů na Kyjovsku i v jeho okolí. Tak se jeví každému, kdo jej poprvé vidí a srovnává s jinými krojovými typy.*“¹⁸

Jeden z dalších popisů vracovského kroje pořídil Jaroslav Orel. Tato stať je samostatnou kapitolou v publikaci *Dějiny města Vracova*.

Podrobný a ucelený popis, který pořídila etnografka Anna Rýznarová, vznikl v 70. letech 20. století na základě terénních výzkumů v této lokalitě, z čehož bylo publikováno několik studií v *Národopisných aktualitách*.¹⁹

¹⁴ LAČŇÁKOVÁ, M.: Vracov. Průvodce městem. Brno 2001, s. 25.

¹⁵ HURT, R.: Dějiny města Vracova. Brno 1969, s. 101.

¹⁶ Taměž, s. 195.

¹⁷ KLVAŇA, J.: Lidové kroje na Moravském Slovensku. In: Moravské Slovensko. Sv. I. Praha 1918, s. 218.

¹⁸ HURT, R.: Dějiny města Vracova. Brno 1969, s. 197.

¹⁹ RÝZNAROVÁ, A.: Sváteční a obřadní kroj ve Vracově - Národopisné aktuality. 1973, Roč. 10, č. 4, s. 281-295.

RÝZNAROVÁ, A.: Všední a pracovní kroj ve Vracově - Národopisné aktuality. 1973, Roč. 10, č. 3, s. 197-210.

1.4 Nářečí

Nejen lidový oděv, ale i obecná mluva vracovského obyvatelstva se stala jakýmsi zevním znakem příslušnosti k této obci. Vracovští obyvatelé používají dodnes ve velké míře tzv. dolské nářečí. Jaromír Bělič věnoval rozboru dolského nářečí na Moravě rozsáhlou monografii.²⁰ Zde uvedeme pouze několik odlišností od spisovného jazyka např. *kameň* (kámen), *koža* (kůže), *chlív* (chlév), *krýv* (krev), *berú* (berou), *fúká* (fouká).²¹

1.5 Lidová kultura města

Dlouhou a bohatou tradici zde má kulturní život a udržování lidových zvyků. Ty se ve srovnání s okolními obcemi dochovaly ve specifické podobě, která je dána charakteristikou města, jeho polohou a také historií. Dodnes se zde udržují starobylé obyčeje jako fašaňk – masopust, Štěpánská obchůzka, velikonoční šlaháčka, dožínky či zarážání hory. Největší tradiční kulturní událostí jsou ve Vracově hody s věncem a káčerem.

Hudební život ve Vracově se začal rozvíjet teprve v polovině 19. století, zásluhou vracovského rektora Jakuba Pospíšila, jež byl „*obratný cvičitel hudebně nadané vracovské mládeže v instrumentální světské hudbě.*“²² Instrumentální světskou hudbou nutno rozumět dechovou hudbu, která ve Vracově později obstarávala doprovod při pohřbech, svátcích i při veřejných slavnostech. Počátkem 20. let 20. století dochází ke vzniku kapely Františka Novotného a Františka Nikla. Mezi vracovským lidem nebyl znát sklon k lidovým písním. K domácím popěvkům volila mladší i starší generace spíše písně náboženské a kostelní.²³

V 60. letech 20. století působil ve Vracově jako ředitel školy Mojmír Vlkojan, který sem přišel z nedalekých Napajedel. Při Masarykově základní škole založil cimbálovou muziku Kaštánci. K této muzice se záhy přidala taneční složka, jejíž členskou základnu tvořili žáci místní základní školy. Z tohoto uskupení postupem času vznikl Slováký krúžek, který se v roce 1980 rozdělil na soubory Lipina a Marýnka. V roce 2005 pak vznikl z bývalých členů Lipiny soubor Vracovjan.

Folklorní soubor Marýnka za dobu své činnosti zpracoval a předvedl velké množství programů, které spočívají v ukázce zpěvů a tanců. Podstatná část tohoto materiálu pochází

²⁰ BĚLIČ, J.: Dolské nářečí na Moravě. Praha 1954.

²¹ HURT, R.: Dějiny města Vracova. Brno 1969, s. 114.

²² Tamtéž, s. 172.

²³ Tamtéž, s. 173.

z vlastních sběrů v terénu a některé i z autorské dílny vedoucího souboru, kterým je Pavel Petržela. Soubor tvoří taneční složka, cimbálová muzika, mužský a ženský pěvecký sbor.²⁴

Dalším z folklorních souborů je Lipina, který dostal název podle jedné staré části Vracova, Lipin. Tvoří jej taneční složka, cimbálová muzika a sólisté. Celý kolektiv systematicky studuje hudbu, tance, písně, lidové zvyky své rodné oblasti - Dolňácka, především Osvětimanska a Kyjovska. Ve svém repertoáru má však soubor také známé a oblíbené písně a tance z nedalekých Kopanic. Uměleckým vedoucím souboru je Miroslav Glac.²⁵ Při tomto souboru vznikl také dětský soubor Lipinka, který byl založen v roce 1982. Schází se v něm děti ve věku od čtyř do šestnácti let. Jeho náplní je zpracování tanečních a pěveckých materiálů z okolí Vracova.²⁶

Nejmladším tělesem tohoto typu je Soubor písní a tanců Vracovjan. Skupina mladých tanečnicků zpracovává písně a tance nejen ze svého regionu, ale i z celého Slovácka. Soubor se také zabývá stylizací lidových tanců a lidové hudby. Cílem je obnovovat tradice, zvyky Slovácka a uchovávat lidové kroje v jejich čistotě a nezměněné podobě. Uměleckou vedoucí tohoto souboru je Markéta Lukešová.²⁷

Vedle tradičních slováckých souborů působí ve městě také dechová hudba Vracovjáci. Toto těleso vzniklo počátkem léta roku 1990. Bohatý kulturní život Vracovjanů, který nesouvisí s folklorem, zpestřují také jiné kulturní žánry. Působí zde smíšený pěvecký sbor Harmonie, divadelní ochotníci, pěvecký kroužek klubu důchodců a hned několik vokálně instrumentálních skupin – Šiška, Vermona a 99g.

Mezi významné osobnosti, které pochází z Vracova, patří Josef Somr, který je hercem a členem souboru Národního divadla, Karel Loprais, několikanásobný vítěz rallye Paříž - Dakar, nebo akademický malíř František Nikl.

²⁴ Vracov. *Kulturní průvodce*. Vracov: Městský úřad Vracov 2006, s. 7-8.

²⁵ Folklorní soubor Lipina [cit. 12. 4. 2012]. Dostupné z <http://www.fslipina.ic.cz/>.

²⁶ LAČŇÁKOVÁ, M: Vracov. Průvodce městem. Brno 2001, s. 38-39.

²⁷ Vracov. *Kulturní průvodce*. Vracov: Městský úřad Vracov 2006, s. 9.

2 Hody

Hody jsou ojedinělou slavností, kterou můžeme sledovat od konce 18. století až do dnešních dnů. Konají se v mnoha regionech – nejznámější jsou na Podluží, Kyjovsku, Uherskohradištsku či hanáckém Slovácku.²⁸ „Slavnost představuje soubor obyčejů, zábav a her, k nimž se vážou zvláštní písně, tance a taneční hry, ale i pečivo, obřadní předměty, oblečení a ozdoby hodovníků.“²⁹

Slavení hodů na Moravě má stejný význam jako posvícení v Čechách. Oběma pojmy se označoval výroční svátek či sváteční den s velkou hostinou. Hod, hody znamenaly po stránce etymologické výjimečný, významný čas.

„V Čechách se posvícením připomínalo výročí dne posvěcení chrámu, od čehož je odvozen název pro hody - posvícení. Byla to událost důležitá jak pro obec, tak pro rodinu a celé blízké a vzdálené příbuzenstvo, které se na tuto slavnost zvalo. Slavilo se několik dnů, bohatě se jedlo a pilo, tancovalo, bez ohledu na roční období. Tím se však zanedbávaly různé hospodářské práce.“³⁰

Po čase se posvícení pod nátlakem vrchnosti a císařského dvora přestalo konat v období vypjatých polních prací. Snahou císaře bylo přeložit veselé hodové oslavy na období začínajícího vegetačního klidu, kdy už byla veškerá úroda pod střechou a zůstalo více času na odpočinek a zábavu. Josef II. určil v roce 1786 den společného posvícení na 16. říjen, v neděli po svatém Havlu. Tento termín byl všeobecně přijat jako posvícení císařské nebo havelské. Mnohé obce však zůstaly při starém termínu, takže se začaly slavit hody dvoje – císařské i patronské.³¹

2.1 Typy hodů a doba jejich slavení

Termíny hodů se v jednotlivých oblastech různí. Můžeme tedy vysledovat čtyři druhy slavení hodů. Hody císařské byly slaveny na příkaz císaře třetí říjnovou nedělí. Hodová tradice se vážala také k farním obcím, kde se hody konaly v neděli nejbližší dnu svátku některého z patronů, jemuž byl chrám zasvěcen - tyto hody nazýváme patronské. Kromě

²⁸ TARCALOVÁ, L.: Hody s právem na Uherskohradištsku, Uherské Hradiště, Slovákcké muzeum v Uherském Hradišti 2008, s. 11.

²⁹ VEČERKOVÁ, E.: Výroční obyčeje a obyčeje spjaté se zemědělstvím. In: Lidová kultura na Moravě. Vlastivěda moravská. Brno 2000, s. 202-203.

³⁰ TARCALOVÁ, L.: Hody s právem na Uherskohradištsku, Uherské Hradiště, Slovákcké muzeum v Uherském Hradišti 2008, s. 11.

³¹ Tamtéž, s. 11.

císařských a patronských hodů se v některých obcích slaví hody spojené s termínem vysvěcení, posvěcení nebo požehnání kostela. Po roce 1918 začaly některé obce slavit hody o čtvrté neděli v říjnu tzv. republikánské. Byly spojovány s oslavou vzniku republiky 28. října 1918.³²

Hodové slavnosti jsou dnes kulturně společenskou událostí celé obce, rodin a jejich přátel. Na přípravě hodů se podílejí nejen obecní či městské úřady, rodiny stárků, ale i řada dobrovolníků a sympatizantů této folklorní tradice.³³

2.2 Hody ve Vracově

2.2.1 Historie vracovských hodů

Původní historii vracovských hodů se nám nepodařilo vypátrat. Pamětníci vzpomínají, že se hody začaly slavit ve větší míře až v roce 1945.³⁴ Organizátorem této akce se stal spolek Sokol. Termín byl stanoven na třetí říjnový víkend. Zpočátku se tato slavnost neslavila nijak okázale. Pořádala se jen zábava u muziky. Protože byl Vracov velkou zelinářskou velmocí a doba konání hodů se shodovala s dobou vyvrcholení sklizně, neměli místní obyvatelé dostatek času na přípravu velké slavnosti.

Vracovské hody s věncem a káčerem jsou dnes největší hodovou slavností (co do počtu krojovaných) konanou každoročně na celém území Slováků i České republiky. Návštěvníci mohou shlédnout průvod, který čítá až pět set krojovaných. Sounáležitost s touto tradicí spočívá v zapojení většiny vracovských rodin, které jsou hrdé na svůj původ.

2.2.2 Stárkovská organizace

Ve Vracově jsou hlavními postavami hodů 4 osoby - mladý (svobodný) stárek, mladá (svobodná) stárka, starší stárek a starší stárka (ženatí). Tyto dva páry tvoří stárkovskou organizaci, kterou zastupuje a reprezentuje mladý a ženatý stárek. Stárkovství dříve představovalo velmi důležitý úřad, být stárkem se považovalo za velkou čest. Starší lidé se těšili vzpomínkou, že se jim v mládí dostalo také cti být stárkem. „ *I události v dědině se označovaly datem, kdy převzal vládu stárek, některý z místních chlapců; který rok to bylo,*

³² TARCALOVÁ, L.: Hody s právem na Uherskohradištsku, Uherské Hradiště, Slováké muzeum v Uherském Hradišti 2008, s. 12-15.

³³ Tamtéž, s. 16.

³⁴ Osobní rozhovor s Antonínem Fridrichem, Vracov, 12. 5. 2011.

na tom nezáleželo.³⁵ Organizace hodů byla nákladná a právě majetnost rodin a sociální diferenciacie mládeže se prolínala i do volby stárků. Přijmout funkci stárka nebylo jednoduché. Vybraný chlapec musel oplývat dobrými osobními i organizačními vlastnostmi a dostatkem fyzické síly.³⁶ Stárek měl významné postavení v obci, které se projevovalo nejen při konání hodů, ale také při obyčejích, které se konaly během celého roku (např. stavění a kácení máje, masopustní zábavy apod.). Současní stárce však plní svoji stárkovskou funkci výhradně o hodech.

Koncem padesátých let byl ve Vracově nedostatek svobodných stárků, proto začali dělat stárky také ženatí – starší. Tato tradice se postupem času ujala. V sobotu tedy slaví hody svobodná chasa a neděle patří ženatým. Oba stárkovské páry mají stejná práva a množství povinností. Ve Vracově se stárce nijak nevolí, jako je tomu v jiných obcích, stává se jím vždy ten, jenž má o funkci největší zájem.

2.3 Období příprav na hody

2.3.1 Přípravy na hody ve městě

Hody jsou velkou slavností, což se projevuje i při jejich přípravě, která začíná vždy dlouhou dobu před nimi.

S pořádáním hodů pomáhá stárkům hodový výbor. Ten se sestává z několika členů, kteří se starají o organizaci i průběh celých hodů. Již několik měsíců před touto slavností jsou pořádány schůzky s hodovým výborem, kterých se účastní oba páry stárků a členové tohoto výboru. Zde se projednávají nezbytné nutnosti pro nadcházející událost. Každý člen výboru má svou funkci a důležité postavení. Mezi jednotlivé členy hodového výboru jsou rozdělovány úkoly jako např. tisk hodových plakátů,³⁷ zajištění smrkových větví a prostor pro vyrábění hodových věnců, domluva hasičské služby a policie, sepsání hodového povolení, uspořádání kurzu vázání šátků atd.

³⁵ TARCALOVÁ, L.: Hody s právem na Uherskohradištsku, Uherské Hradiště, Slováké muzeum v Uherském Hradišti 2008, s. 37.

³⁶ Tamtéž, s. 37.

³⁷ Příloha č. 1 - Hodový plakát.

Členové hodového výboru k roku 2011

Glac Miroslav
Glacová Miroslava
Jandásková Eva
Křížková Hana
Lukešová Markéta
Petržela Pavel
Řičicová Zita
Somr Pavel

2.3.2 Přípravy na hody v rodině

I dnes mají rodiny velkou starost s přípravami, nejen ty, které vypravují své syny a dcery za stárky, ale i ty, které drží hodové tradice. Ludmila Tarcalová popisuje přípravu v rodině následovně: „*Rodiny se zapojují do oslav hodů přímo svou účastí, ale i domácími přípravami. Gruntuje se, uklízí se v domě i před domem. Hlavně ženy chtějí mít všechno v pořádku, neboť přijedou příbuzní a hosté. Na hody se zvou hlavně prarodiče, provdané děti, sourozenci žijící mimo obec a také dobří známí. Když je v domě stárka nebo stárek, pak se zve širší rodina a přátelé. Pokud někdo z rodiny obléká k hodům kroj, již dlouho před nimi si jej připravuje.*“³⁸ Příprava nezahrnuje jen úklid a chystání kroje, ale také nesmí chybět dobré jídlo a pití, kterého je nutno připravit velké množství. Mezi slavnostní hodové pokrmy patří pečená kachna se zelím a knedlíkem, samozřejmě jsou také vepřové či kuřecí řízky. Hody jsou i dnes organizačně a zvláště finančně velmi náročné. Rodiny stárků proto musí předem vědět, zda jejich chlapec nebo děvče přijme tuto úlohu; s tím souvisí hlavně nákladnost celé akce. Město Vracov finančně přispívá všem stárkům. Roku 2011 činil příspěvek pro mladé stárky 21 000 Kč a starší stárci obdrželi 10 000 Kč. Stárci za tyto peníze nakupují víno, koláčky, platí muziku, pořizují nové krojové součástky.

2.4 Oděv účastníků hodů

Do průvodu obléká chasa sváteční kroje, stárci oblékají kroje obřadní.

Dívky a ženy:

³⁸ TARCALOVÁ, L.: Hody s právem na Uherskohradištsku, Uherské Hradiště, Slováké muzeum v Uherském Hradišti 2008, s. 19.

Nejspodnějším ženským oblečením je košilka (*rubáč*). Tuto košilku dnes ženy oblékají jako spodní prádlo pod kroj. Vracovské ženy oblékají k obřadnímu i svátečnímu kroji 5 až 6 kulmových sukní, které jsou velmi silně naškrobené. Nejdříve se obléká sukně nejdelší a nejvyšší a postupuje se směrem k nejkratší a nejširší. Správně oblečené sukně vytvoří v zadní části tzv. schodky. Svrchní sukně bývá zpravidla tmavě červená. Přední část svrchní sukně zakrývá bílá vyšíváná zástěra, která se v zadní části doplňuje silně škrobenými mašlemi. Velmi výraznou součástí vracovského kroje jsou rukávce ušity z bílého plátna. Navlékají se dvoje do sebe, u loktů jsou zakončeny silně škrobenými kadrlemi a širokými barevnými stuhami. Osobitý ráz tomuto kroji dává kordulka (*živůtek*). Je charakteristická malým výstřihem a značnou délkou, která sahá až po pás. Zapíná se na 6 nebo 7 knoflíčků, přičemž první knoflík začíná tam, kde končí výstřih kordulky a poslední knoflík je našit těsně na jejím spodním okraji. Ke kroji oblékají ženy ještě hnědé vlněné punčochy, na které obouvají polovysoké knoflíkové střevíce. Ke svátečnímu kroji si ženy uvazují červené turecké šátky tzv. *na talíř*. Tento turecký šátek je uvazován na bílý plátěný čepec, ozdobený malou nepatrnou krajkou, která lehce zpod šátku vyčnívá.³⁹

Muži:

Ke svátečnímu kroji nosí muži ve Vracově bílé plátěné úzké košile, na prsou vyšíváné rostlinnými motivy. Svobodní i ženatí muži oblékají černé soukenné kalhoty jednoduchého střihu. U dolních okrajů nohavic se zavazují šňůrkami kolem kotníků. Na úzkou košili oblékají chlapci vestu (*kordulku*) z černého sukna, která je ozdobena na pravé přednici hustě našitými kovovými knoflíky. Na levé straně jsou našity falešné červeně obšité knoflíkové dírky. Na obou přednicích je kordulka ozdobena vyšívánými trojlístky. Pod krkem si muži uvazují dlouhé malované či vyšíváné mašle. Ženatí muži nosí na hlavách černé kulaté klobouky s červenou žinylkovou ozdobou, za kterou si umísťují větvíčku krušpánku.⁴⁰ Svobodní mládenci chodí v průvodu bez pokrývek hlavy. V pase nosí muži černý kožený opasek zvaný řemeň. Na tento opasek se navléká červený ozdobný šátek, zhotovený z rudého sametu a vyšíváný barevnými rostlinnými motivy. Dolní i boční okraje tohoto šátku jsou zdobené červenými třásněmi. Nezbytnou součástí mužského kroje jsou vysoké kožené holínkové boty, které nejsou nijak zdobené.⁴¹

³⁹ OREL, J.: *Vracovský kroj*: In: Hurt, R.: Dějiny města Vracova. Brno 1969, s. 200-201.

⁴⁰ Místní název pro buxus.

⁴¹ OREL, J.: *Vracovský kroj*: In: Hurt, R.: Dějiny města Vracova. Brno 1969, s. 195.

Oděv mladých (svobodných) stárků:

Od roku 1968 oblékají svobodní stárci obřadní kroj. Do tohoto data se jejich oděv nijak neodlišoval od krojů ostatní hodové chasy.⁴² Obřadní kroj se v minulosti nosil výhradně k velmi slavnostním příležitostem, jakými byla např. svatba, pohřeb či významné církevní slavnosti. Dnes jsou stárka i stárek oblečeni v obřadním oděvu během celého hodového veselí.

Obřadní oděv mladé stárky se odlišuje od kroje svátečního především úpravou hlavy – nosí obřadní pentlení, kterému se říká věneček. Pentlení (*družení*) je složeno z několika metrů červených strojově vyšívaných stuh, které se zaplétají do vlasů a věnečku, zhotoveného z lesklých kuliček, foukaného skla a textilních růžiček. Na kulmové sukni si uvazuje stárka tkanou pruhovanou sukni kanafasku a květovaný kretonový fěrtoch.

Obřadní oděv mladého stárka odlišuje od ostatních mládenců silně škrobená široká košile s výraznými baňatými rukávy a žluté jirchové kalhoty (*koženky*). Mezi koženicemi a holínkou vysokých bot je vidět modré punčochy „lýtkovice“ zastrčené do koženic.⁴³ Na hlavě má stárek černý kulatý klobouk ozdobený kohoutími péry (*kosárky*), dlouhou větvičkou asparátu⁴⁴ a hodovou voničkou. „*Hodová vonička je vysoká ozdoba stárkova klobouku z umělých květin a rozmanitých cetek.*“⁴⁵

Ženatí stárci:

Ženatí stárci oblékají sváteční kroj. Od ostatní chasy se liší pouze stárkovskými mašlemi. Tvoří je bílá malovaná mašle, podložená stejně širokými stuhami v růžové a modré barvě. Tyto mašle si oba stárkovské páry připínají na levou přednici kordulky.

2.5 Průběh jednotlivých hodových dnů

2.5.1 Zvaní na hody

Jednou z prvních povinností a prověření organizačních schopností mladých stárků je uspořádat zvaní na hody. To se koná dva týdny před začátkem samotného hodového veselí, tedy první neděli v říjnu. Účelem této akce je pozvat co nejvíce domácích, ale i přespolních

⁴² Osobní rozhovor s Markétou Lukešovou, Vracov, 23. 2. 2012.

⁴³ OREL, J.: *Vracovský kroj*: In: Hurt, R.: Dějiny města Vracova. Brno 1969, s. 204.

⁴⁴ *Asparagus sprengeri*.

⁴⁵ CHOTEK, K., NIEDERLE, L.: Zvyky a obyčeje. In: Moravské Slovensko. Sv. II., Praha 1922, s. 782.

hostů. Tento zvyk byl dříve výhradně mužskou záležitostí, nyní se ho účastní i dívky, které se oblékají do mužských krojů. Mladý stárek musí předem zajistit koňský povoz a také dostatečné množství smrkových větví, jimiž povoz nazdobí. Společně s několika členy chasy, zpravidla se jedná o přátele stárků, objíždí okolní vesnice.⁴⁶

Během této cesty se účastníci *zvaní* zastavují v hospodách, restauracích, kde tancují, zpívají, umísťují plakáty s pozvánkou a zvou tamější obyvatele na vracovské hody. Po návratu do Vracova navštěvují také domy mladé stárky a stárka, kde je připraveno pohoštění.⁴⁷

2.5.2 Čtvrtek

Nedílnou součástí příprav na hody je zajištění dostatečného množství občerstvení pro všechny účastníky. Ve čtvrtek před hodovým víkendem se začínají péct drobné tvarohové koláčky. V posledních letech se pečení odbývá v místní pekárně. Rodiny stárků musí dopředu zajistit dostatečný počet osob, které při pečení pomáhají. Z jednoho kila mouky se upeče přibližně 200 kusů koláčků. Každá stárkovská rodina peče koláčky průměrně z 12 kg mouky.

Kromě koláčků musí stárkovské rodiny zajistit také dostatečné množství vína. V každé rodině se jedná zhruba o 200 litrů vína.

Paralelně s pečením koláčků probíhá *pletení věnců*. Tuto akci organizuje mladý a ženatý stárek společně s chasou. Pletení je výhradně mužskou záležitostí. Muži připravují ze smrkových větví věnce, které následně umístí nad okno mladé stárky, dveře mladého stárka a také nad vchod do domu ženatých stárků. Výroba věnce vzniká postupným překládáním větví přes sebe a jejich následným zafixováním kovovým drátem. Věncem má po dokončení velkou hmotnost a pro manipulaci s ním je potřeba několika osob. Stárci musí chasu pohostit vínem i jídlem. Po celou dobu akce se zpívají hodové písničky.⁴⁸

Zdobení budov a domů zelení je možno považovat za výraz úcty k obřadníkům, úřadům a spoluobčanům po dny hodové slavnosti.⁴⁹

⁴⁶ Vracov – Vacenovice – Milotice – Skoronice – Vlkoš – Vracov.

⁴⁷ Příloha č. 2 – Zvaní na hody.

⁴⁸ Rozhovor s Markem Mikulčíkem, Vracov, 26. 2. 2012.

⁴⁹ TARCALOVÁ, L.: Hody s právem na Uherskohradištsku, Uherské Hradiště, Slováké muzeum v Uherském Hradišti 2008, s. 18.

Čtvrteční podvečer věnuje stárka zhotovování hodového věnce⁵⁰ z krušpánku a papírových růžiček. Základ věnce tvoří kovová konstrukce kuželovitého tvaru, na kterou se postupně navazují větvičky krušpánku. Následně se věnec nazdobí růžemi z krepového papíru, které na věnci vytvoří originální vzor. Tento vzor musí být každý rok jiný (dle stárčiny fantazie). Vrchol věnce zdobí bílá svíčka a zlaté makovice.

2.5.3 Pátek

V pátek večer se schází chasa s dechovou hudbou v kulturním domě, kde se opakují hodové písničky a tance. Tuto akci nazýváme hodová zkouška, během níž se také opakuje celé hodové zvykosloví. Po ukončení zkoušky navštíví chasa postupně všechny tři domy stárků (ženatých i svobodných), kde je připraveno drobné pohoštění. Zde se zpívají hodové písničky a zdobí se smrkové věnce papírovými růžičkami.

2.5.4 Sobota

Sobotní ráno začíná stavěním slavobran⁵¹ u domu mladého stárka a mladé stárky. Slavobrána je tvořena dvěma dřevěnými stožáry, které se umísťují proti sobě přes cestu a mezi něž je následně zavěšeno jedno z hesel, které si stárci sami zvolí.⁵² Slavobrány staví členové chasy, kteří za to dostanou občerstvení od rodiny stárků. Zároveň se stavěním slavobran se nad okna a dveře zavěšují zmíněné smrkové věnce.

Ženy a dívky, jejichž strojení do kroje je mnohonásobně časově náročnější, začínají s oblékáním už od ranních hodin. Nejvíce časově náročné je uvázání tureckého šátku, které ovládá ve Vracově jen několik žen, proto se s ním musí začít už v ranních hodinách, aby se dostalo na všechna děvčata.⁵³

Sobotní veselí začíná v 13.30 řazením chasy před kulturním domem. Odtud odchází mohutný průvod na radnici žádat o právo – povolení hodů. Uspořádání hodového průvodu

⁵⁰ Příloha č. 3 – Hodový věnec.

⁵¹ Příloha č. 4 – Slavobrána.

⁵² Jedná se zpravidla o začátky některých hodových písní např. *Nechod' k nám stárečku, Lepší je vinečko nežli voda, Hody milé hody, Hodová neděla bývá veselá.*

⁵³ V posledních letech pořádá hodový výbor kurzy vázání šátků. Snaží se o rozšíření a udržení tohoto umění mezi co nejširší spektrum vracovských občanů. Nejznámějšími vazačkami šátků jsou Marie Bačiková, Marie Bystřická, Jana Martínková, Zdeňka Goliášová.

je dáno tradicí, postavením, úlohou, pohlavím a věkem zúčastněných osob.⁵⁴ Na rozdíl od okolních vesnic, kde jsou hody stále tradiční, ve Vracově chodí do průvodu všichni, nezáleží zde na věku ani na stavu. V čele průvodu jde vlajkonoš, který nese hodový prapor, následují jej děti,⁵⁵ mnohdy v počtu až sto padesát.⁵⁶ Za dětmi jdou v průvodu stárci z minulého roku „loňští stárci“ a letošní ženatí stárci. Následují je ženatí muži, dechová hudba a ženy, řazené do trojstupů. V posledních asi třiceti letech oblékají vdané ženy do průvodu stejnou variantu kroje jako dívky svobodné.⁵⁷ Závěr průvodu tvoří svobodní mládenci.

Průvod se v tomto složení přesouvá k vracovské radnici, kam jde „loňský“ stárek žádat městské radní o povolení hodů.

Před radnicí utvoří celá chasa půlkruh, v jehož středu jsou muži a zpívají píseň *Ten vracovský starosta*.⁵⁸

1) Ten vracovský starosta, sluboval mně dojistu.

/: Ej, že mně svoju dcéru dá a včil mně ju nedává. :/

2) Ty vracovský starosto, aj ty moja nevěsto.

/: Ej, treba su já chudobný, ale su já chlap dobrý. :/

Starosta i městští radní hovoří k chasě z balkonu radnice. Starosta: „*Milá chaso, vážení hosté, milí Vracovjáci. Vítám vás co nejsrdečněji před vracovskou radnicí u příležitosti tradičního povolování vracovských hodů. Mám jenom trošku obavy, jestli ste se tedy dneska nesešli zbytečně. Při ranním raportu došel policajt, měl popsané manžety samýma průserama,*

⁵⁴ TARCALOVÁ, L.: Hody s právem na Uherskohradištsku, Uherské Hradiště, Slováké muzeum v Uherském Hradišti 2008, s. 61.

⁵⁵ Příloha č. 5 – Průvod v čele s vlajkonošem a dětmi.

⁵⁶ „Zcela novým prvkem v oslavách hodů je vřazování dětí oblečených v kroji do čela hodového průvodu, od nejmenších čtyřletých až po patnáctileté školáky. V minulosti se děti hodů a hodových průvodů vůbec neúčastňovaly; nepatřilo se, aby se děti na nich podílely.“ (TARCALOVÁ, L.: Hody s právem na Uherskohradištsku, Uherské Hradiště, Slováké muzeum v Uherském Hradišti 2008, s. 32.)

⁵⁷ Rozhovor s Markétou Lukešovou, Vracov, 23. 2. 2012.

⁵⁸ Všechny písně jsme zachytili tak, jak se ve Vracově zpívají.

tak nevím, jak to ti vaši loňští stárci dneska vyžehlijú. U Lojze jste byli košťovat hodové víno, vypili jste skoro vědro burčáku a nechtěli jste ho zaplatit. Když tam policajt došel, tak ste ho vyhodili ze sklepa. V noci neuklizené popelnice tancovaly po silnici a stojany na kola u nádraží se kúpú v Železnáku ešte včil. Tak nevím, co by ste ešte na ty hody chtěli víc. Tak, nechám to na tych stárkách, jak nám to vysvětljú.“⁵⁹

Po krátkém proslovu pana starosty se městští radní radí, zda hody povolit. Aby se jim lépe rozhodovalo, zavdají jim „loňští“ stárci koláčků, vína a pan starosta pokračuje ve své řeči.

„Milá vracovská chaso. Radní se poradili, vaši loňští stárci všecko vysvětlili a argumenty měli dobré. Takže, možu vám říct, že vracovské hody sú povolené. Aby ste neřekli, že su úplný škrob, tož vám na cestu donesu důle dva demižónky vína, aby vám v hrdle nevyšlo a mohli ste u stárků pěkně zpívat.

Ted' poprosím pana radního, aby přečetl povolení hodů.“

Radní čte: *„Městský úřad ve Vracově dává týmto na vědomí mladej chasi aj všeckým starším občanom, že sa možú konat Vracovské hody s věncem a káčerem, a to v sobotu dňa 16. října a v nedělu dňa 17. října. Mladším aj starším se doporučuje tancovat podle chuti s domácima aj přespolníma děvčatama. Vínka bílého aj červeného može vypit každý kolik enom znese. Vypit víc sa nedoporučuje, lebo z teho enom hádky a iné neprístojnosti bývajú. Každý nech sa poveseľí, zatancuje aj vínka dobrého napije enom nech netrucuje, doma ženu nebije a se susedama se nehádá. Ve Vracově na hodový deň 16. října 2011.“⁶⁰*

Následně promlouvá k hodové chase policajt Pendrek Platný.⁶¹ Čte tzv. *artikule*, které se musí během celých hodů dodržovat. Tyto artikule jsou neměnné a pro každý ročník hodů stejné.

„Artikula 1. Každý hodař mosí byt pěkně ustrójený, starosta nechcú vidět nikeho v orvanej košuli, d'úravych gaťách nebo s oleštěným pudlem.

⁵⁹ Vracovské hody, [DVD], Vracov 2011, kamera a střih Zdeněk Lukeš. Projev starosty Jaromíra Repíka při vracovských hodech 15. října 2011. (Tento projev si každý starosta volí dle svého uvážení).

⁶⁰ Vracovské hody, [DVD], Vracov 2011, kamera a střih Zdeněk Lukeš.

⁶¹ Jedná se o postavu, která hraje při zvykosloví důležitou roli - dohlíží na obecný pořádek, ale zároveň hraje i roli komickou.

Artikula 2. Chlapi budú všeci řádně ustrójení, v gatách budú mět čistú šňůrku a na botách nebudú mět kuřince a budú jich mět pěkně naleštěné.

Artikula 3. Zpívat se možú enom hodové písničky o víně a o děvčatech. Nikdo nebude bečet a trauma si nechte na pochovávání base na fašaňk.

Artikula 4. Nikdo se nesmí na hodech bit. Všeci se budú chovat slušně. Kdo se bude cásat za košule, bude hozený důle hubú za fárama do luže.

Artikula 5. Zakazuje se sprostě mluvit, plut po zemi a starým vdovcom se doporučuje neotravovat mladé děvčiska a aby si rači nezapomněli zuby v hořčičáku na kredenci.

Artikula 6. Domáci si budú hledět hostů, budú jich cpat husíma stehýnkama a né aby jim dali hnědku nebo fanfůch.

Artikula 7. Nebudú se zpívat sprosté písničky, odrhovačky a jiné sviňárny si můžete vřískat ve chlívě nebo v kačeňáku.

Artikula 8. Kdo bude chycený, že leje víno do bot nebo do příkopy, bude zavřený s nejškaredší babů z města do kozího chlívka.

Artikula 9. Kdo by trhal nebo ináč ničil kraj, dostane takú po hubě, že poleze dom bez gatí.

Artikula 10. Porušení tychto nařízení bude přísno trestané vymácháním v Železňáku a měsíčním vyhazováním hnoja obecnímu kozlovi.⁶²

Následuje sólo starosty s mladou „loňskou“ stárkou. Hodová chasa utvoří kruh a do rytmu valčíku se pohybuje přísunnými kroky směrem doprava. Vzhledem k tomu, že je počet krojovaných velmi vysoký, mnohdy vzniknou tři až čtyři soustředné kruhy v sobě, přičemž se všechny pohybují stejným směrem. Na konci písne zvedne mužská část chasy starostu a stárku na židlích, kteří si za zvuku tuše připijí vínem.

Poté následují další sóla pánů radních a nakonec „sólo všeci“. Od radnice odchází průvod k domu mladého stárka.

U domu letošního mladého stárka utvoří ženy půlkruh a zpívají píseň *Vracovští mládenci*.

⁶² Vracovské hody, [DVD], Vracov 2011, kamera a střih Zdeněk Lukeš.

C F

Vra - cov - ští mlá - den - ci kde vy má - te stár - ka?

d G G7 C

Le - ží za hum - na - ma pi - je vo - du z jár - ka.

1) Vracovští mládenci, kde vy máte stárka?

Muži odpovídají:

2) Leží za humnama, pije vodu z járka.

Ženy :

3) Vracovští mládenci, kde máte druhého?

Muži :

4) Leží za humnama, zrovna vedle něho.

Jakmile dozní zpěv této písně, vychází z domu mladý stárek a zpívá na stejnou melodii následující sloku:

5) Vracovští mládenci, tady máte stárka.

Neleží, nepije žádnů vodu z járka.

Následně přehraje sloku dechová hudba a mladý stárek pokračuje další slokou. Text této písně si volí každý stárek dle svého uvážení, přičemž melodie je vždy stejná např. *Radši sa napime vínka červeného, budem sa veselit do rána bílého, Užijme si chlapci hodového práva, dokád' nám vinohrad dobré vínko dává, Pime chlapci pime to vínečko bílé, dokád' nám rodijů naše Přední díle* apod. Poté předává „loňský“ stárek novému stárkovi hodové povolení - právo a společně si zazpívají a zatancují tanec verbuňk,⁶³ který si předem dohodli.⁶⁴

Následuje sólový verbuňk nového mladého stárka. V tuto chvíli roznáší obsluha mezi chasu a přihlížející víno a koláčky. Po dozpívání verbuňku hraje cimbálová muzika dál

⁶³ Verbuňk je mužský tanec skočného charakteru. Název tance je odvozen z německého slova Werbung (tj. najímání, ucházení se) a z praxe nábory do vojenské služby, prováděného v českých zemích do roku 1781 za účasti profesionálních vojenských tanečníků. Verbuňk má obvykle tři části: předzpěv táhlé písně, při němž již začíná pohybový projev, taneční část pomalého či středního tempa a taneční část rychlou. Tento tanec plní několik funkcí a vyznačuje se vysokou emotivností, což souvisí mimo jiné i s tím, že jde o tanec improvizovaný, který není vázán přesnými choreografickými pravidly, a tudíž dávající širší prostor spontaneitě a vyjádření osobního emočního náboje tanečníka. (BLAHŮŠEK, J., KRIST, J. M., MATUSZKOVÁ, J., PAVLIŠTÍK, K.: Slovácký verbuňk, NŮLK, Strážnice 2006, s. 15-17.)

⁶⁴ Příloha č. 6 – „Loňští“ stárce při předávání hodového povolení.

a chasa tančí. Nejčastějšími tanci jsou skočná,⁶⁵ vrtěná⁶⁶ či verbuňk. Poté následuje sólo pro rodiče stárka. Chasa opět utvoří kruh a rodiče tančí valčík uvnitř kruhu. Na závěr tohoto sóla zvednou muži rodiče mladého stárka na židličích a společně si připijí. Po sólu pro rodiče přichází na řadu sólo pro obsluhu a sólo pro všechny. Všechna tato taneční sóla vyhláší ženatý stárek.

Po skončení zvykosloví u domu mladého stárka se průvod opět řadí a odchází směrem k domu mladé stárky. Mladý stárek zaujímá v průvodu postavení po boku ženatých stárků.

Jakmile průvod dorazí k domu mladé stárky, postaví se mladý stárek pod nazdobené okno a zpívá *Tluču, tluču*.

The musical score is written in G major (one sharp) and 3/4 time. It consists of two staves. The first staff has the lyrics: "Tlu - ču, tlu - ču o - te - vře - te, ne - chal sem". The second staff has the lyrics: "klo - bú - ček u děv - če - te. ____ u děv - če - te." and includes two endings: "1." and "2." above the notes.

1) /: Tluču, tluču, otevřete, nechal sem klobúček u děvčete. :/

2) /: Děvče spalo, já taky spal, někdo mně klobúček z hlavěnky vzal. :/

Vracovskou raritou je to, že stárka zpívá z otevřeného okna.⁶⁷ Po dozpívání druhé sloky této písně tedy stárka otvírá okno a odpovídá:

3) /: Nevzal, nevzal, můj stárečku, visí tam v komůrce na hřebíčku. :/

4) /: Já jsem ho tam pověsila, abych se s klobúčkem potěšila. :/

Následuje píseň *Pod naším oknem*. Vždy se střídá zpívaná sloka a sloka přehraná dechovou hudbou.

⁶⁵ Párový tanec, pojmenovaný podle tanečního kroku.

⁶⁶ Párový točivý tanec, jenž se skládá z předpěvu a tanečního víření dvojice kolem společné osy. (MATUSZKOVÁ, J.: Typologie lidového tance. In: Lidová kultura na Moravě. Vlastivěda moravská. Brno 2000, s. 308.)

⁶⁷ Příloha č. 7 – Mladá stárka v okně.

Pod na-ším ok-nem šo-há-jek zmo-kel ja - ko myš es - li smíš.
Pust ty ňa, mi - lá, do va-šej sí - ňe,

Stárek zpívá:

- 1) Pod naším oknem šohajek zmokel jako myš.
Pust ty ňa milá, do vašej síně, esli smíš.

Stárka odpovídá:

- 2) Já bych ťa stárku do našej síně pustila,
ale nemáme v našem domečku svítidla.
- 3) Daj mně stárečku grajcar na svíčku já dám dva,
budem si svítit v našem domečku do rána.

V okamžiku, kdy dohrává dechová hudba poslední sloku této písně, dává mladý stárek stárce peníze a vyskakuje za ní do okna. Stárka pak okno zavírá. Uvnitř si oba stárci připínají na kordulku stárkovské mašle a stárek si bere klobouk, který mu stárka předem nazdobila voničkou a kosárky. Po dobu nepřítomnosti obou stárků chasa udržuje před domem hodové veselí, tančí a zpívá za doprovodu cimbálové muziky nebo dechové hudby. Po čase vychází mladý stárek i se svou stárkou z domu a vynáší také hodový věnec, který položí na předem připravenou stoličku. Následuje stárkovská píseň, kterou doprovází cimbálová muzika.⁶⁸ Tato píseň je libovolná, stárci si ji vyberou a předem s cimbálovou muzikou secvičí. Po dozpívání této písně přichází na řadu sólo pro mladé stárky. Stejně jako před stárkovým domem pak následuje sólo pro rodiče stárky, obsluhu a sólo pro všechny. Následně průvod odchází společně se stárky i hodovým věncem k sokolovně, ve které se bude konat večerní hodová zábava.

Do sálu musí stárci a chasa vcházet vždy slavnostně, tedy za zvuku hudby. Celý průvod čeká, než se dechová hudba usadí na pódiu a jakmile začne hrát, může průvod vstoupit. Mladí stárci postaví věnec na předem připravený stůl a muži zatančí společný verbuňk. Po čase odchází chasa i stárci domů na večeri. Hodový věnec však nesmí zůstat v sále bez hlídání, proto je po dobu nepřítomnosti stárku uzamčen ve vedlejší místnosti.

⁶⁸ Cimbálovou muziku si volí oba stárkovské páry dle vlastního výběru. Většinou se jedná o muziky z Vracova či blízkého okolí.

Po večeři se schází chasa v sokolovně. Stárci vstupují s věncem a chasou do sálu za doprovodu dechové hudby. Při příchodu obejdou celý sál a následně tančí muži a chlapci společný verbuňk. Hodový věnec, který nesou mladí stárci, se pokládá na stůl a krojovaná chasa usedá kolem něj. Úkolem chasy je věnec hlídat před ukradením. Pokud by byl věnec odcizen, musel by ho stárek vykoupit mnoha litry vína. Stejně tak musí chasa i stárek hlídat stárku, která může být unesena.

Důležitou roli na sobotní hodové zábavě hrají taneční sóla. Tato sóla mohou mít různé varianty, např. sólo pro loňské stárky, stárky z roku 2000, všechny stárky, sólo pro členy přespolních chas apod.

O půlnoci pak stárci společně s chasou věnec odnášejí a zábava pokračuje až do ranních hodin. K tanci a poslechu zde hraje také cimbálová muzika.

2.5.5 Neděle

V neděli ráno se schází muži před domem ženatých stárků, aby zde postavili slavobrány a zavěsili věnec nad dveře domu. Věnec je vyroben opět ze smrkových větví a ozdobený růžičkami z krepového papíru. Starší stárka pak muže pohostí vínem, koláčky nebo jim nabízí jiné pochutiny.

Nedělní slavnost začíná v 14.30 řazením průvodu u vracovského kulturního domu. V neděli se průběh hodů téměř opakuje jen s tím rozdílem, že se již nejde žádat o povolení hodů, ale průvod vychází od kulturního domu přímo k domu ženatých stárků. V posledním desetiletí začala chasa v malé míře navštěvovat hodovou mši svatou. Tato mše se však se slavností nijak nespojuje. Situaci popisuje Markéta Lukešová následovně: „*Vzhledem k tomu, že se ve Vracově slaví císařské hody, které nemají v podstatě s kostelem nic společného, a také proto, že byly projevy křesťanství v minulosti ve Vracově dosti upozaděny, nemá hodová mše během zvykosloví pevné místo. Účastní se jí zpravidla jenom ti, kteří do kostela chodí běžně.*“⁶⁹ Průvod tedy odchází k domu ženatých stárků v čele s vlajkonošem. Za vlajkonošem jdou děti, mladí stárci, ženatí muži, dechová hudba, ženy a dívky v trojstupech a průvod uzavírají svobodní chlapci.

Před domem ženatých stárků má zvykosloví stejný průběh, jako tomu bylo v sobotu u mladého stárka. Ženy zpívají píseň *Vracovští mládenci, kde vy máte stárka*, načež ženatý stárek vychází z domu a odpovídá *Vracovští mládenci, tady máte stárka*. Následuje sólový

⁶⁹ Osobní rozhovor s Markétou Lukešovou, Vracov, 23. 2. 2012.

verbuňk ženatého stárka za doprovodu cimbálové muziky. Poté vychází z domu ženatý stárek i se svou stárkou a vynášejí druhý ze symbolů vracovských hodů - káčera.⁷⁰ Káčer je uložený v nosítkách, které jsou nazdobeny, stejně jako věnec mladých stárků, krušpánkem a růžičkami z krepového papíru. Následuje společná píseň starších (ženatých) stárků, která je opět libovolná. Stejně jako v sobotu se tančí několik sól. První sólo tedy zahajují ženatí stárci, chasa kolem nich utvoří kruh a stárci tančí uvnitř. Za zvuku tuše pak muži zvedají stárky na židlích a je jim předán přípitek. Následující sólo patří rodičům stárků, sólo pro obsluhu a na závěr je vyhlášeno mladým stárkem sólo pro všechny. Tato sóla mohou mít i řadu jiných podob, např. sólo „stařecci a stařenky“ aj.

Krojovaný průvod následně prochází s ženatými stárky, kteří nesou káčera, celým městem. Tradičně průvod zastavuje u pekárny a fary. Pořadí těchto zastávek je určeno trasou, kterou se průvod vydává. Jelikož je Vracov velmi rozlehlý, může měřit tato trasa i několik kilometrů. V posledních letech je zvykem zastavovat se u místní pekárny, projevit čest a poděkovat za to, že manželé Niklovi, kteří jsou majiteli pekárny, zdarma propůjčují svoji firmu pro pečení hodových koláčků.

Před pekárnou zpívá chasa píseň *Tluču, tluču*, která má však pozměněný text.

1) /: Tluču, tluču, otevřete, my idem hladoví od děvčete. :/

2) /: Děvče jedlo, já sem nežral, nikdo mně chlebička, nikdo nedal. :/

V okamžiku, kdy píseň dozní, vychází z pekárny pekař s manželkou a předávají chase hodový koláč na velkém dřevěném podnosu. Protože jsou místní pekaři velkými příznivci folkloru, každoročně zdobí koláč jedním z hodových motivů, např. motivem klobouku, káčera či slováckými ornamenty. Po předání koláče tedy následuje sólo pro pekaře s tradičním zvedáním na židli a s přípitkem. Další sólo pak patří obsluze, která před pekárnou roznášela koláčky a víno. Na závěr vyhlásí mladý stárek sólo pro všechny.

Od pekárny pokračuje průvod k vracovské faře. Na této trase se ještě tradičně dělá zastávka a zpívají se *Hojačky* – hudební hra.

⁷⁰ Nošení káčera v hodovém průvodě je pravděpodobně pozůstatek pohanských obyčejů. Patrně se vyvinulo z tzv. *mláčení káčera*. „Do mělké jamky položen byl svázaný káčer. Stárkovi zavázali oči a dali mu do ruky cep, vodili ho a pokřikem mu dávali znamení, kde káčer leží; zvíře ovšem před ranou uhýbalo hlavou do důlku a tak to dlouho trvalo, než ho zabili.“ (CHOTEK, K., NIEDERLE, L.: Zvyky a obyčeje. In: Moravské Slovensko. Sv. II., Praha 1922, s. 784).

Příloha č. 8 – Káčer v nazdobených nosítkách.

1) Hojačky, hojačky, zahrajte nám muzikanti stojačky.

Dechová hudba přehrává melodii ve stoje.

2) Hojačky, hojačky, zahrajte nám muzikanti klekačky.

Dechová hudba musí pokleknout a přehrává melodii v kleče.

3) Hojačky, hojačky, zahrajte nám muzikanti sedačky.

Dechová hudba při hře sedí.

Tato píseň má ještě řadu jiných variant např. *podkolňačky*, *falešňačky*, *vrťačky*, *pískačky*, *bezgaťačky*. Následně průvod pokračuje k faře.

Při příchodu k faře zpívají chasa píseň *Hody, hody*.⁷¹

1) Hody, hody, hody, hody, učinil Pán víno z vody

v Káni Galilejské, na svatbě andělské.

2) Víno, víno, víno, víno, nikdás tak dobré nebylo,

V Káni Galilejské, na svatbě andělské.

Po doznění této písně vychází kněz z fary a zdraví celou chasu. Mladí stárci mu předávají koláčky, víno a následuje sólo pro pana faráře s mladou stárkou. Při tomto sólu vynáší z fary obsluha koláčky a víno. Právě obsluze patří další sólo a závěrečné sólo je vyhlášeno pro všechny. Od fary odchází průvod nejkratší cestou na sokolovnu.

Chasa vchází do sálu, kde je již připravená dechová hudba a hraje fanfáru. Ženatí stárci pokládají svůj symbol – káčera na stoličku a chasa usedá kolem něj. Káčer musí být

⁷¹ SUŠIL, F.: Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými. Brno 1840.

opět bedlivě střežen a nesmí dojít k jeho odcizení, o což zpravidla usilují členové přespolních chas. Na zábavě je rozkrájen koláč, který dostala chasa od pekařů. Vždy, když tanečníci protančí kolem koláče, mohou si z něj kousek vzít.

Náplní nedělní hodové zábavy jsou hry, které organizuje mladý stárek. Mezi nejoblíbenější hry patří např. *metlová*. Tanečníci musí utvořit páry tak, aby tančili vždy muž a žena. Hudba začíná hrát a první tanec s koštětem tančí mladý stárek. V okamžiku, kdy hudba přestane hrát, stárek koště odhodí a musí si rychle vybrat děvče. Ostatní chlapi si musí vyměnit taneční partnerky, nikdo nesmí tančit se stejnou dívkou. Na koho nezbude tanečnice, tomu patří následující tanec s koštětem.

Další hrou je *flašková*. Tanečníci utvoří páry. Muž si vloží mezi stehna prázdnou lahev od vína a tančí se svou partnerkou. Lahve se nikdo nesmí dotýkat. Vítězem této hry se stává pár, který vydrží tančit nejdéle, aniž by mu lahev vypadla. Nedělní hodová zábava pokračuje až do ranních hodin.

Po cestě ze zábavy se členové chasy schází u stárkovských domů a ještě v noci rozebírají zmiňované slavobrány.

Slavnost hodů bývala zakončena hodovými dozvuky – taneční zábavou, která se konala čtrnáct dní po hodech. Na této zábavě hrála zpravidla místní cimbálová muzika. Tato tradice se však neudržela a před pěti lety zanikla.

V roce 2008 začal hodový výbor pořádat soutěž O vracovský šátek. Tato soutěž probíhá každý rok. Hodnotí se zde nejhezčí fotografie z uplynulých hodů. Soutěž není určena jen pro obyvatele Vracova, ale zúčastnit se jí mohou všichni. Výherce této soutěže obdrží vracovský krojový šátek. Ze zaslaných fotografií je pak uspořádána výstava pro veřejnost.

Závěr

Jedním ze stěžejních cílů bakalářské práce bylo prozkoumat stav hodové tradice a charakterizovat její současnou podobu. Vytýčený cíl byl splněn. Práce podrobně popisuje průběh zvykosloví v roce 2011. Vzhledem k tomu, že jsme se zaměřili na současnou podobu hodů, nebyla jejich historii věnována dostatečná pozornost. Je to tedy prostor pro další zkoumání a rozšíření této práce. V práci jsou použity metody zúčastněného pozorování a rozhovoru s účastníky a organizátory této slavnosti. Ne příliš velké množství materiálu k historii či samotnému průběhu této slavnosti pro nás bylo spíše zklamáním. Publikací, které by se zabývali tímto městem a jeho historií, není také mnoho. Je škoda, že naši předkové nevěnovali více pozornosti zaznamenáním těchto událostí. Díváme-li se na to z druhé stránky, můžeme to brát jako výzvu do budoucna a tato práce může být nápomocnou pro sepsání brožury zabývající se tímto tématem.

Na základě rozhovorů s vedoucími folklorních souborů ve Vracově jsme došli k závěru, že členů v souborech obecně ubývá. Je těžké dostat do řad souborů mladou generaci, která by byla pro folklor zapálena a nedělala jej pouze z donucení. Co se však týče hodů, slaví je téměř ve všech rodinách a to i těch, které se nepočítají jako folklorně činné. To znamená, že se nemusí přímo účastnit hodů v krojích, ale slaví je tak, že zvou své příbuzné a známé na slavnostní oběd.

Obdivuhodnou věcí je nepochybně to, že vracovské hody nepořádá žádný folklorní soubor, jako je tomu v jiných městech a obcích. Během konání hodů se nebere zřetel na to, kdo je člen kterého folklorního souboru, ale všichni se počítají jako krojovaná chasa.

Díky tomu, že se zde hody slaví v tak velké míře, jsou ve Vracově pořizovány stále další a další krojové součástky, což považujeme za největší klad. Hodového průvodu se účastní stále více krojovaných. V roce 2008 se průvodu účastnilo přibližně čtyři sta krojovaných. V roce 2011 dosáhl průvod pěti set účastníků. Téměř každá rodina má doma pečlivě uschovány různé součástky a varianty vracovského kroje, a právě hody jsou tou nejlepší příležitostí ukázat kroj ve své plné kráse.

K pochopení této slavnosti nestačí znát popsané varianty zvyků, ale alespoň jednou naplno prožít hodový čas v jeho plném vyznění.

Prameny a literatura

- BĚLIČ, J.: *Dolské nářečí na Moravě*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1954.
- BLAHŮŠEK, J., KRIST, J. M., MATUSZKOVÁ, J., PAVLIŠTÍK, K.: *Slovácký verbuňk*. NÚLK, Strážnice 2006.
- CHOTEK, K., NIEDERLE, L.: *Zvyky a obyčeje*. In: *Moravské Slovensko*. Sv. II., Praha 1922.
- HURT, R.: *Dějiny města Vracova*. 1. vyd. Brno: Musejní spolek, 1969.
- HURT, R.: *Kyjovsko*. Brno: Musejní spolek, 1970.
- KLVAŇA J.: *Lidové kroje na Moravském Slovensku*. In: *Moravské Slovensko*. Sv. I. Praha, 1918.
- Kronika folklorního souboru Lipina.
- Kronika města Vracov.
- LAČŇÁKOVÁ, M.: *Vracov. Průvodce městem*. Akademické nakladatelství CERM, Brno 2001.
- MATUSZKOVÁ, J.: *Typologie lidového tance*. In: *Lidová kultura na Moravě*. Vlastivěda moravská. Brno 2000.
- OREL, J.: *Vracovský kroj*. In: Hurt, R.: *Dějiny města Vracova*. 1 vyd. Brno: Musijní spolek, 1969.
- RÝZNAROVÁ, A.: *Sváteční a obřadní kroj ve Vracově* - Národopisné aktuality. 1973, Roč. 10, č. 4.
- RÝZNAROVÁ, A.: *Všední a pracovní kroj ve Vracově* - Národopisné aktuality. 1973, Roč. 10, č. 3.
- SUŠIL, F.: *Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými*. Brno 1840.
- TARCALOVÁ, L.: *Hody s právem na Uherskohradištsku*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, 2008.
- VEČERKOVÁ, E.: *Výroční obyčeje a obyčeje spjaté se zemědělstvím*. In: *Lidová kultura na Moravě*. Vlastivěda moravská. Brno 2000.
- *Vracov. Kulturní průvodce*. Vracov: Městský úřad Vracov 2006.
- *Vracovské hody*, [DVD], Vracov 2011, kamera a střih Zdeněk Lukeš.

Fotografie pořídil David Rajecký, 15. a 16. října 2011 ve Vracově.

Internetové zdroje

- Stránky folklorního souboru Lipina [cit. 12. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.fslipina.ic.cz/index.php>
- Město Vracov <http://www.mestovracov.cz>

Seznam respondentů

- Mikulčík Marek, (1988), stárek v roce 2011.
- Lukešová Markéta, (1984), členka hodového výboru.
- Antonín Fridrich, (1925-2011).
- Františka Škarecká, (1932).
- Marie Presová, (1930).
- Helena Křížková, (1958),

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Hodový plakát.....	I
Příloha č. 2 – Zvaní na hody.....	II
Příloha č. 3 – Hodový věnec.....	II
Příloha č. 4 – Slavobrána.....	III
Příloha č. 5 – Průvod v čele s vlajkonošem a dětmi.....	III
Příloha č. 6 – „Loňští“ stárci při předávání hodového povolení.....	IV
Příloha č. 7 – Mladá stárka v okně.....	IV
Příloha č. 8 – Káčer v nazdobených nosítkách.....	V
Příloha č. 9 – Mladí stárci při zvedání na židlích.....	V
Příloha č. 10 – Mladý stárek při verbuňku.....	VI
Příloha č. 11 – Oba stárkovské páry.....	VI
Příloha č. 12 – Ženatí stárci.....	VII
Příloha č. 13 – Hodový koláč.....	VII

MĚSTSKÝ KULTURNÍ KLUB S VRACOVSKOU CHASOU
pořádají
ve dnech 15. a 16. října 2011
**VRACOVSKÉ
HODY**
s věncem a káčerem
program:

sobota 15. října 2011
Odchod krojovaných ve 13.30 hod. od kulturního domu k městské radnici. Po povolení hodů odejde hodový průvod pro mladé stárky k Penzionu u Zachů na náměstí Míru a do ulice Komenského. Hodová zábava se uskuteční od 20.00 hod. v hale sokolovny s dechovou hudbou Vracovjáci a spojenými vracovskými cimbálovými muzikami.

neděle 16. října 2011
Odchod krojovaných je ve 14.30 hod. od kulturního domu pro ženaté stárky do ulice Luční (Chamartín). Hodová zábava začíná v hale sokolovny od 18.00 hod. Hraje dechová hudba Miločanka.

•
Hodová zkouška se koná v pátek 14. října 2011 od 20.00 hod. v malém sále kulturního domu.

•
Předprodej vstupenek na sobotní hodovou zábavu se bude konat v městské knihovně od 4. října 2011.

Srdečně zvou pořadatelé.

Příloha č. 1 – Hodový plakát.

Příloha č. 2 – Zvaní na hody.

Příloha č. 3 – Hodový věnec.

Příloha č. 4 – Slavobrána.

Příloha č. 5 – Průvod v čele s vlajkonošem a dětmi.

Příloha č. 6 - „Loňští“ stárci při předávání hodového povolení.

Příloha č. 7 – Mladá stárka v okně.

Příloha č. 8 – Káčer v nazdobených nosítkách.

Příloha č. 9 – Mladí stárci při zvedání na židličích.

Příloha č. 10 – Mladý stárek při verbuňku.

Příloha č. 11 – Oba stárkovské páry.

Příloha č. 12 – Ženatí stárce roku 2009. Dostupné z www.mestovracov.cz.

Příloha č. 13 – Hodový koláč.

Anotace

Jméno a příjmení:	Iva Čmelíková
Katedra:	Katedra hudební výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Jaromír Synek, Ph.D.
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Vracovské hody s věncem a káčerem – tradice a současnost
Název v angličtině:	Festival in Vracov with wreath and duck - tradition and present
Anotace práce:	Bakalářská práce s cílem zaznamenat současnou podobu hodové tradice ve Vracově je strukturovaná do dvou částí. První část se zabývá historií a kulturou města Vracova, druhá část je věnována charakteristice hodů a samotnému průběhu této slavnosti. Poslední složku práce tvoří fotodokumentace.
Klíčová slova:	Vracov, hody, tradice, folklor, kroj
Anotace v angličtině:	This bachelor thesis concerned with contemporary style of feast tradition in Vracov is structured into two parts. First part is dealing with Vracov's history and culture. While second part is dealing with characterisation of feasts and the celebration itself. Photodocumentation is attached to this thesis at its end.
Klíčová slova v angličtině:	Vracov, festival, traditions, folklore, costume
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Hodový plakát Příloha č. 2 – Zvaní na hody Příloha č. 3 – Hodový věnec Příloha č. 4 – Slavobrána Příloha č. 5 – Průvod v čele s vlajkonošem a dětmi Příloha č. 6 – „Loňští“ stárci při předávání hodového povolení Příloha č. 7 – Mladá stárka v okně Příloha č. 8 – Káčer v nazdobených nosítkách Příloha č. 9 – Mladí stárci při zvedání na židlích Příloha č. 10 – Mladý stárek při verbuňku Příloha č. 11 – Oba stárkovské páry Příloha č. 12 – Ženatí stárci Příloha č. 13 – Hodový koláč
Rozsah práce:	32 s.
Jazyk práce:	Český jazyk